

Fenomén severní Morava

Stručně řečeno, severní Morava je v současnosti hudebně nejaktivnější částí republiky. David Stypka to kdysi vysvětlil celkem lapidárně: „Nikdo k nám nejezdil, tak jsme si museli dělat hudbu sami.“ Pokud se zeptáte Voxela nebo členů kapely Fredy & Krasty, řeknou vám jinými slovy totéž. Vzdálenosti se za posledních třicet let časově zkrátily, cesta z Prahy trvá o více než hodinu méně, a místo krajiny slabého popového importu se z bývalého černého srdce republiky a jeho okolí stává vývozně orientovaná oblast.

TEXT: JOSEF VLČEK

KOŘENY

Pokud padne termín „ostravský hudební pravěk“, ti nejstarší si možná vzpomenou na zlidovělý valčík Děvčátka z kolonie. Stejně jako další ostravský hit Kamarádi, dolů sfářejme pocházel ze stejnojmenné operety Rudolfa Kubína (1909–1973) z roku 1942. Z Děvčátka se stala málem ostravská hymna a ještě na začátku sedmdesátých let vznikl pod jejím vlivem Dietlův televizní seriál Dispečer a děvčátka z kolonie s místním lidovým komikem Josefem Kobrem, „praotcem Rudy z Ostravy“, v roli důlního dispečera a šéfa hornické dechovky zároveň.

Mezi dechovými soubory, které akcentovaly místní specifika, byly ostravské hornické dechovky spolu s Plzeňáky a Jihočechy nejsvéraznějšími představiteli žánru. Už v třicátých letech měl každý důl svou kapelu a tato tradice byla v padesátých a šedesátých letech umocněna a intenzivně podporována stranickými orgány. Na moderní zhodnocení díla a organizační činnosti

Marie Rottrová, foto: Supraphon

Rudolfa Kubína nebo jeho kolegy Vítězslava Juřiny (1899–1985) stále ještě čekáme, ale je jisté, že jejich tvorba pro

dechové soubory patří mezi klíčové prvky rozvíjející se místní scény.

OSTRAVA SOULOVÁ

Dechové soubory hrály při formování severomoravské hudební scény důležitou roli odrazového můstku. Přicházející generace válečných a poválečných dětí ale odmítala jejich křečovitou regionalitu a stále intenzivněji se profilovala jako součást celé československé scény. Oporu při tom našla především v Ostravském rozhlasovém orchestru (ORO) pod vedením Pavla Staňka a později Drahoslava Volejníčka (1934–1996), v němž tehdy působili varhaník Vladimír Figar, trumpetista Richard Kovalčík nebo basista Jiří Urbánek, budoucí členové souborů Flamingo a Majestic. Z původně jazzového souboru se orchestr v průběhu šedesátých let proměnil ve středoproudé popové těleso s hudebním jádrem, které tíhlo k rocku.

Možná že právě posun od původně černého jazzu k rocku a popu se stal tím činitelem, který se zasloužil o vznik „ostravské soulové školy“. Flamingo

Věra Špinarová, foto: Alan Pajer / Supraphon

pomohlo zformovat styl Marie Rottrové, v němž se hlavně zpočátku křížil vliv soulu s českou písničkářskou tradicí.

Ještě předtím, než začala vystupovat s Flamingem, zpívala Marie Rottrová se skupinou Majestic. Po přestupu do Flaminga ji nahradila další významná ostravská diva Věra Špinarová (1951–2017). I ona svůj styl vystavěla na soulových základech, ale zvláště v sedmdesátých letech byla typickým interpretem blue-eyed soulu s výrazným rockovým nádechem. Dá se říci, že umetla cestičku vlně českých poprockových hvězd, jako byly Petra Janů nebo později její krajan-ka Heidi Janků.

S Marií Rottrovou je spojeno ještě další důležité jméno české populární

hudby, Jaroslav Wykrent. Právě on jako textař se stal nositelem českého písňového elementu v její tvorbě. Kromě toho, že pro populární zpěvačku napsal slova k jejím největším hitům (Řeka lásky, Skořáčky ořechů atd.), proslul jako zpěvák několika úspěšných písní, stylově mezi popem a folkem. Nejnámější je pravděpodobně Agnes, ale do zlatého fondu patří i Růžová pentle nebo Slunečnice. Na Wykrenta bychom neměli zapomenout při hodnocení nové severomoravské písničkářské vlny, která podobně osciluje mezi popem a folkem.

S Ostravou je samozřejmě také spojeno jméno Hany Zagorové. Na rozdíl od Rottrové a Špinarové odešla z rodného kraje relativně brzy, ale s ORO

a Flamingem je spojena její éra „beatového šansonu“, v němž uplatnila svůj dramatický talent a textařské nadání.

Na koho ze zlaté éry severomoravské hudby jsme zapomněli? Například na přerovského rockového a později popového zpěváka Pavla Nováka (1944–2009), jehož skupina Synkopa patřila k průkopníkům českého big beatu. Na nedoceněného pěveckého partnera Marie Rottrové Petra Němce. Měli bychom také připomenout olomoucké The Bluesmen s dalším výborným varhaníkem Jaroslavem Vraštilem. A v roce 1969 vznikli Bukanyři, kteří pod vedením Richarda Krocčka st. poprvé zkusili míchat folk s rockovou muzikou tak, jak se o to dnes pokouší Čechomor.

FOLKOVÁ VLNA

Druhým proudem, který definoval severomoravskou hudební kulturu v minulém století, byl folk. Z Nového Jičína vpadl na českou hudební scénu kroměřížský rodák Karel Kryl. Většina jeho nahrávek vznikla v Ostravě. Kryl ovšem nebyl v plné míře folkový protestní zpěvák dylanovského typu. Stylově i obsahově se více než k folku vázal k tehdejšímu divadlu malých forem.

Karel Kryl, foto: Otto Dlabola / Supraphon

Karel Plíhal, foto: Ivan Prokop

I při jeho neopakovatelné básnické svéráznosti lze v jeho písničkách vystopovat vliv Semaforu a přes něj dojít k Voskovci a Werichovi a jejich Baladě z hadrů a dál až k Francois Villonovi.

Těžko označit Jaromíra Nohavici za pokračovatele Krylovy tradice, i když jeho častá tendence jít proti proudu rebelského Kryla někdy připomíná. Původně textař ostravských zpěvaček (připomeňme si jeho pozoruhodné Lásko, voníš deštěm) začal veřejně vystupovat v roce 1982. Debut proběhl na oficiálním festivalu Folkový kolotoč, který organizoval Milan Kaplan v letech 1976–1984.

Zatímco význam plzeňské Porty byl už mnohokrát hodnocen, Folkový kolotoč zůstává nedocenen, i když jeho role při vzniku severomoravské folkové scény, která v polovině osmdesátých let přerostla v celostátní fenomén, je nezastupitelná. Na jeho pódiu nastartovali kromě Nohavici své kariéry bluesman Pepa Strechl, olomoucký písničkář Karel Plíhal nebo Pavel Dobeš. O všech těchto interpretech existuje nespočet statí, ale my si všimneme jednoho nezapadlého detailu – oproti popové a rockové generaci, zrozené v hloubi šedesátých let, toužící se zbavit místního uhelného prachu, písničkářská

Jaromír Nohavica, foto: Petr Klapper

vlna naopak vsadila na svéráz regionu. Příkladem jsou například v ostravském nářečí zpívané písně Pavla Dobeše nebo časté používání východního lašského nářečí v Nohavicově repertoáru.

Petr Fiala, foto: David Macháček

VALMEZ JAKO STŘED SVĚTA

Valašské Meziříčí je sice ve Zlínském kraji, ale většinou je vnímáno jako součást severomoravské hudební scény. I tady se hudba rozvíjela s pomocí lokálního festivalu, který organizovala skupina nadšenců v čele s Karlem Prokešem. Tak to tehdy chodilo. Obvykle stačil jeden zanícený hudební fanoušek, který kolem sebe soustředil okruh aktivistů. Ti pak dokázali (často s podporou nějakého osvíceného úředníka) oživit hudební život ve městě.

Festival Valašský špalíček vznikl v roce 1983 a Prokešova parta byla schopna na něj dovážet představitele nekonformních hudebních proudů z Čech i ze Slovenska. Pod jejich vlivem se aktivizovala místní hudební scéna. Paralelně s festivalem vznikla kapela Za pět minut dvanáct (11.55) s Vlastou Redlem a po ní několik krátce existujících souborů, v nichž účinkoval kytarista a skladatel Petr Fiala (Slepé střevo, Happyend, Smrt mladého sebevraha atd.), jejichž činnost vyústila do vzniku skupiny Mňága a Žďorp. Byl tu ovšem také Velký plytkoš, na konci osmdesátých let velmi oblíbený Ciment svérázného autora Petra Zedulky nebo křehká, svého času velmi obdivovaná Betula Pendula.

I když z této vlny překročila hranice Valašského Meziříčí jen Mňága a Žďorp, valmezácká generace, která byla svérázným průsečíkem nové vlny a folku, se stala důkazem, že popkultura nepatří jen do velkých měst. Tradici inspirujícího prostředí drží Valmez dodnes. Právě odtud pochází Markéta Irglová nebo kulturní soubor Elektrick Mann.

OD METALU PO BUTY

V listopadu 1989 se autor článku vydal spolu s Vladimírem Vlasákem na severní Moravu, aby tam pro časopis Melodie zmapovali regionální hudební scénu. Rok předtím vyhrál Slavíka v kategorii skupin ostravský Citron a o severní Moravě se začalo mluvit jako o kraji tvrdému rocku zaslíbeném.

Tehdy se ukázalo, že role Citronu v kraji je dominující. Citron a pak dlouho nic. Zdálo se ale, že každé město má svou místní metalovou kapelu. Hranice Tarantuli, Poruba Denet, Karviná Dogu a Ingot, Opava Metainer, Přerov Pirillo, Nový Jičín Terminátor... S výjimkou Dogy se ale žádná z lokálních kapel přes hranice regionu nedostala.

Radek Pastrňák (Buty), foto: archiv Buty

Markéta Irglová, foto: Hordur Sveinsson

Ve stínu metalu se objevovaly i další kapely, kterým se v polistopadové atmosféře hledání všeho nového a jiného povedlo na sebe upozornit v celostátním kontextu. Jejich typickou vlastností bylo těžké zaškatulkování, i když tehdy obdivovaní The Cure hráli při formování těchto kapel často významnou roli. Frýdek-Místek tehdy dodal do veřejného

prostoru Prouzu, Havířov Masomlejn a Opava Tabu.

Dvě kapely této generace stojí za větší zdůraznění. Jsou to samozřejmě Buty, kteří si v průběhu devadesátých let vybudovali zvláštní, trochu bohémskou pozici souboru s velmi specifickým, někdy do sebe uzavřeným folklorem inspirovaným humorem. Jejich hity jako Jednou

Doga, foto: archiv kapely Doga

Kryštof, foto: Petr Klapper

Ewa Farna, foto: Martin Řezáč

ráno, Krtek, Mám jednu ruku dlouhou nebo František se staly důležitou součástí zlatého fondu českých médií.

Druhou generační kapelou ze severní Moravy, která vystoupila do popředí v devadesátých letech, byli Priessnitz, známí především díky svému lídrovi, skladateli a výtvarníkovi Jaromíru Švejčíkovi čili Jaromírovi 99. Od cureovské kapely vede přímá linka ke skupině Umakart, k písni k filmu Alois Nebel, Neckářově Půlnoční a dvěma Cenám Anděl v roce 2011. Priessnitz existují dodnes a v oblasti hudby, které se věnují, jsou už dnes považováni za klasiky.

MEZI OLOMOUCÍ A TŘINCEM

Pokud bychom měli mluvit o generaci nultých let, pak na prvním místě je třeba jmenovat havířovskou skupinu Kryštof v čele s Richardem Krajčem. Poprockový soubor sice vznikl už v roce 1993 (proto podobná inspirace The Cure jako u devadesátníků), ale první desku vydal až v roce 2001. Krajčova kapela přinesla do českého popu chytlavý melodický pop rock se zvláštním důrazem na bohatá aranžmá a poetické texty. V jejich stopách dnes kráčí a pozvolna se od jejich vlivu osvobozuje frýdecko-místecká skupina Mirai. Po výjimečně úspěšné zátopkovské hymně Když nemůžeš z roku 2017 oslovují českou veřejnost dlouhou sérií pozitivně laděných písní.

Mirai, foto: Beata Mathe / Universal Music

Z Frýdku se pomalu stává druhý Valmez. Kromě Mirai z něj pocházel nedávno zesnulý David Stypka (1979–2021). O něco alternativnější je i další tamní písničkář Tomáš Kočko.

Druhou osobností, která pomohla soustředit zájem veřejnosti na severomoravskou scénu, je třinecký rodák Tomáš Klus, objev roku 2007. Do vývoje české populární hudby zasáhl jak úspěšnými písničkami na rozhraní popu,

folku a rocku, tak modernějším modelem písničkáře doprovázeného jedním muzikantem nebo skupinou.

Rovněž Třinec se málem stal hudebním centrem republiky. Kromě Kluse je s ním spojována také Ewa Farna. Producent Lešek Wronka ji objevil už v roce 2006, tedy ve třinácti letech, a dopomohl jí ke kariéře na dvou hudebních scénách – české a polské. V kontextu severomoravské hudby ji můžeme vnímat

jako novou obměnu ženské rockové tradice, vyrůstající z konce šedesátých let.

A do třetice Třinec. V roce 2013 se rozpadla nadějná formace Charlie Straight a její vedoucí Albert Černý založil nové seskupení Lake Malawi. Anglicky zpívající ambiciózní trio se zhlédlo v úhledném britpopu, možná dokonce úhlednějším než jejich anglické vzory. V roce 2019 se stali první kapelou regionu, která reprezentovala Českou republiku na Eurovision Song Contestu, a dokonce postoupila do finále.

Hranice svých okresů překračují i další severomoravské soubory. V roce 2014 se na české scéně vynořila šumperská kapela O5&Radeček a přispěla do pokladnice česko-slovenských duet písní Vloupám se s Márií Čírovou. Úspěch této skladby se jí zatím nepodařilo překonat, ale i tak patří k neaktivnějším souborům v Olomouckém kraji.

Z Kopřivnice pochází a v Olomouci se usadil Václav Lebeda, známý pod jménem Voxel. I on je výrazným představitelem generace většinou narozené už po roce 1990 a zřetelně ovlivněné anglickým písničkářem Edem Sheeranem. Je to znát na Voxelově flexibilním hledání různých tvůrčích kombinací. Začínal sám, hrál v duu s dalším písničkářem Pokáčem, zkušel vystupovat s cimbalovou kapelou a nakonec si postavil doprovodnou kapelu.

Zajímavým jevem v celostátním kontextu je novojičínské sdružení bratří Balcárků Light & Love, které se zhruba před pěti lety proslavilo singlem Blueberry Sky, o němž si mnozí v první chvíli mysleli, že jde o zahraniční produkci. Light & Love představují jeden z neaktuálnějších popových principů současnosti – produkční a interpretační tým v jednom.

Nakonec bychom neměli zapomenout na objev loňské sezony, funkové sdružení Fredy & Krasty. Soubor s dynamickým repertoárem se intenzivně pohybuje mezi hudbou a parodickými teatrálními výstupy nebo happeningy na sociálních sítích. Na albu Make Ostrava Big Again rozehrávají Pavel Magnusek a Jindra Holubec vzdálený odlesk ostravských černých soulových let s groteskní stylizací megalomanských rockerů.

Charlie Straight, foto: Ondřej Straka

NA KOHO NEZBYLO MÍSTO

V letem světem severomoravské hudby nezbylo mnoho místa pro ty, kteří „rostli stranou“. Na mapě by neměl chybět herec Jiří Čeporán, který v roce 1971 proslul písní Bubenické tango (autorem byl ovšem Pražák Jaromír Vomáčka), kterou do svého repertoáru přejaly desítky dechových souborů po celé republice. Podobnou fusion dechovky a popu realizoval v sedmdesátých letech se svými

Buřinkami a Beruškami také skladatel a v letech 1990–1992 poslanec Petr Dušešek (1939–2020).

Severní Morava byla podobným formám fúze vždycky otevřená. Autor si dodnes s chutí připomíná, jak na konci devadesátých let slyšel v Olomouci místní dechovku hrát známou trampskou píseň Montgomery. Inu, jak se na Ostravsku říká, Praha daleko a Pánbůh vysoko. ☒

Voxel, foto: Warner Music